

Leczenie psychiatryczne bez zgody – przewodnik dla rodzin osób z zaburzeniami psychicznymi, które odmawiają leczenia, nie przyjmują leków i grożą samobójstwem.

Niewątpliwie, temat jest bardzo kontrowersyjny, jednak ważny albowiem nierzadko bliscy osoby, u której występują zaostrzenia w przebiegu choroby psychicznej nie wiedzą jakie działania mogą podjąć, celem zabezpieczenia swojego bliskiego.

Zaburzenia psychiczne, zwłaszcza te niezdiagnozowane lub nieleczone, mogą być dramatycznym doświadczeniem – zarówno dla osoby chorej, jak i dla jej najbliższych. Często rodziny stają przed dramatycznym wyborem: jak pomóc bliskiemu, który nie widzi swojej choroby, odmawia leczenia i może stanowić zagrożenie dla siebie lub innych? W takich przypadkach możliwe jest leczenie psychiatryczne bez zgody – regulowane przepisami prawa.

Są sytuacje, w których osoba chora psychicznie nie wyraża zgody na to, aby zostać przyjętą do szpitala. Jednak ze względu na stan zdrowia, który w skrajnych przypadkach może zagrażać jej życiu, istnieje możliwość wszczęcia postępowania o przymusowe leczenie psychiatryczne. W związku z tym nasuwa się podstawowe pytanie: kto może złożyć wniosek o przymusowe leczenie psychiatryczne i jak go uzasadnić?

O wszelkich aspektach proceduralnych przyjęcia do szpitala psychiatrycznego bez zgody pacjenta dowiesz się z niniejszego poradnika.

W niniejszym poradniku znajdziesz wskazówki w jaki sposób możesz pomóc osobie bliskiej w dobie jej kryzysu psychicznego:

- ✓ Czy można zmusić bliską osobę do leczenia psychiatrycznego?
- ✓ Jak zareagować na pogarszający się stan zdrowia psychicznego osoby bliskiej?
- ✓ Jak długo trwa pobyt w szpitalu psychiatrycznym? Jakie warunki muszą zostać spełnione?
- ✓ Jakie zachowania uzasadniają przymusowe leczenie?

Choroby psychiczne – problem współczesnego społeczeństwa.

To jeden z poważniejszych i coraz częstszych problemów społecznych i systemowych. W dobie szybkiego tempa życia, cyfryzacji, presji społecznej, choroby psychiczne to realny i rosnący problem współczesnych czasów, który dotyczy ludzi w każdym wieku, statusie społecznym i zawodzie.

Według Światowej Organizacji Zdrowia (WHO), do 2030 roku depresja będzie najczęściej diagnozowaną chorobą na świecie. Szacuje się, że co czwarty człowiek na świecie doświadcza w ciągu życia jakiejś formy zaburzeń psychicznych. W Polsce według danych NFZ, nawet 8 milionów osób zmagają się z problemami natury psychicznej – od depresji i lęków, przez schizofrenię, aż po zaburzenia osobowości i uzależnienia.

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

Najczęściej występujące choroby psychiczne:

- Depresja
- Zaburzenia lękowe
- Schizofrenia
- Choroba afektywna dwubiegunowa (ChAD)
- Zaburzenia odżywiania (anoreksja, bulimia)
- Zaburzenia obsesyjno-kompulsyjne (OCD)
- PTSD – zespół stresu pourazowego
- Uzależnienia (alkohol, narkotyki, hazard)

Do wzrostu zachorowań przyczyniają się czynniki społeczne, ekonomiczne, kulturowe i biologiczne:

- Stres i presja – praca, tempo życia, oczekiwania społeczne
- Samotność i izolacja – szczególnie dotycząca młodzież i osoby starsze
- Zaburzenia więzi rodzinnych – rozpad rodziny, przemoc, brak wsparcia
- Pandemia COVID-19 – zwiększyła poziom lęku, depresji i problemów egzystencjalnych
- Uzależnienie od technologii i social mediów – wpływa na obraz siebie, relacje i nastrój
- Dziedziczność i czynniki biologiczne – predyspozycje genetyczne, zaburzenia neurochemiczne

Przymusowe leczenie. Czy można przyjąć osobę do szpitala psychiatrycznego bez jej zgody?

Przymusowe umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym bez zgody jest możliwe tylko w określonych sytuacjach i na podstawie przepisów Ustawy o ochronie zdrowia psychicznego.

Oto, co warto wiedzieć:

Przymusowe leczenie psychiatryczne – przesłanki;

Zgodnie z treścią **art. 22 Ustawy o ochronie zdrowia psychicznego**, przyjęcie pacjenta do szpitala psychiatrycznego wymaga wyrażenia zgody na piśmie. Zdarzają się jednak sytuacje, gdy stan danej osoby może wymagać udzielenia natychmiastowej pomocy – wówczas przepisy dopuszczają umieszczenie takiej osoby w szpitalu psychiatrycznym, bez jej zgody. Z pomocą przychodzą regulacje ujęte w Ustawie o ochronie zdrowia psychicznego, które opisują procedury umożliwiające rozpoczęcie hospitalizacji, bez zgody pacjenta.

Przyjęcie do szpitala psychiatrycznego bez zgody pacjenta istnieją dwa tryby przyjęcia do szpitala psychiatrycznego z pominięciem zgody umieszczanej osoby.

1. Tryb nagły w drodze interwencji

Zgodnie z art. 23, 24 Ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, przyjęcie do szpitala psychiatrycznego bez zgody pacjenta może nastąpić:

Opracowanie – sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**
w ramach umowy UMIA/PS/B/VI/3/1/489/2024-2025

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

tylko wtedy, gdy dotychczasowe zachowanie osoby wskazuje na to, że z powodu choroby zagraża bezpośrednio własnemu życiu albo życiu lub zdrowiu innych osób. Osoba cierpi na chorobę psychiczną (np. schizofrenię, psychozę) i nie wyraża zgody na leczenie.

Podstawą przyjęcia do szpitala psychiatrycznego bez wyrażenia zgody pacjenta, mogą być również sytuacje, w których chory **grozi popełnieniem samobójstwa** lub **atakami na inne osoby** w taki sposób, że pojawia się **uzasadniona obawa** spełnienia gróźb w przyszłości.

W takim przypadku lekarz może zarządzić natychmiastową hospitalizację.

Najczęściej w wyniku dokonania zgłoszenia (przez osoby najbliższe, osoby trzecie), osoba jest dowieziona do szpitala np. przez policję, ratowników medycznych. Hospitalizacja może być uznana za konieczną w przypadku nastąpienia zachowań, takich jak: nagły napad agresji, samoagresji, stwierdzenie niepełnej orientacji, brak logicznego kontaktu, omamy, rozkojarzony tok myślenia, urojenia, itp., a okoliczności powodują, że stan tej osoby może zagrażać bezpośrednio jej życiu albo życiu i zdrowiu innych osób.

Procedury:

O przyjęciu do szpitala decyduje lekarz wyznaczony do tej czynności po osobistym jej zbadaniu i zasięgnięciu w miarę możliwości opinii drugiego lekarza psychiatry albo psychologa. Przyjęcie do szpitala wymaga zatwierdzenia przez ordynatora (lekarza kierującego oddziałem) w ciągu 48 godzin od chwili przyjęcia. Kierownik szpitala zawiadamia o powyższym sąd opiekuńczy miejsca siedziby szpitala w ciągu 72 godzin od chwili przyjęcia. Na podstawie otrzymanego zawiadomienia sąd opiekuńczy wszczyna postępowanie dotyczące przyjęcia do szpitala psychiatrycznego.

Wniosek może złożyć:

pacjent, jego przedstawiciel ustawowy, małżonek, krewni w linii prostej, rodzeństwo bądź osoba sprawująca faktyczną opiekę albo z urzędu.

2. Tryb wnioskowy art. 29, art. 30 Ustawy o ochronie zdrowia psychicznego

Osoba nie zagraża bezpośrednio, ale jest chora psychicznie i wymaga leczenia. Gdy dotychczasowe zachowanie osoby wskazuje na to, że nieprzyjęcie do szpitala spowoduje znaczne pogorszenie stanu jej zdrowia psychicznego, bądź gdy osoba jest niezdolna do samodzielnego zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych, a uzasadnione jest przewidywanie, że leczenie w szpitalu psychiatrycznym przyniesie poprawę jej stanu zdrowia.

Umieszczenie odbywa się w wyniku przeprowadzonego postępowania sądowego, sąd podejmuje decyzję, czy zostały spełnione przesłanki „przymusowego” umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym na podstawie art. 29 Ustawy o ochronie zdrowia psychicznego. Przesłanki są tutaj znacznie szersze niż w trybie nagłym, wychodzą poza granice

Opracowanie – sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**
w ramach umowy UMIA/PS/B/VI/3/1/489/2024-2025

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

bezpośredniego zagrożenia. Ta procedura z jednej strony bazuje na pogarszającym się stanie zdrowia danej osoby oraz prognozie, że pobyt w szpitalu może ustabilizować sytuację pacjenta. Trzeba zaznaczyć, że w takich przypadkach przymusowa hospitalizacja może nastąpić na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu opiekuńczego.

Procedury:

O potrzebie przyjęcia do szpitala psychiatrycznego bez zgody, orzeka sąd opiekuńczy miejsca zamieszkania tej osoby. Do wniosku dołącza się orzeczenie lekarza psychiatry szczegółowo uzasadniające potrzebę leczenia w szpitalu psychiatrycznym. Orzeczenie lekarz psychiatra wydaje na uzasadnione żądanie osoby lub organu uprawnionego do zgłoszenia wniosku o wszczęcie postępowania.

Kto może złożyć wniosek:

Wniosek może złożyć: małżonek osoby, której wniosek dotyczy, krewni w linii prostej, rodzeństwo, jej przedstawiciel ustawowy lub osoba sprawująca nad nią faktyczną opiekę.

Jakie objawy mogą świadczyć o potrzebie leczenia?

- urojenia, omamy, irracjonalne zachowania,
- agresję, autoagresję, groźby, próby samobójcze,
- silne lęki, izolację, niezdolność do podstawowej samoopieki,
- odmowę jedzenia, picia, snu, higieny,
- poważne zaburzenia mowy i kontaktu.

Czy leczenie może być przedłużone?

Tylko na podstawie decyzji sądu, który może orzec przymusowe leczenie psychiatryczne, np. ambulatoryjne lub stacjonarne.

Leczenie ambulatoryjne i opieka po hospitalizacji

Po wypisie ważne jest zapewnienie dalszego leczenia: wizyt u psychiatry, terapii, farmakoterapii. Można wystąpić o opiekę środowiskową, asystenta rodziny, kuratora lub pomoc w uzyskaniu miejsca w Domu Pomocy Społecznej.

Ważne!

Diagnoza depresji, nerwicy, uzależnienia – jeśli nie ma zagrożenia i osoba ma świadomość, nie można jej przymusowo hospitalizować.

Przymusowe leczenie psychiatryczne – ile trwa?

Czas przymusowego pobytu w szpitalu psychiatrycznym wyznacza **określona data wyjścia**, jednak istnieje także możliwość zobowiązania jednostki do **beztęminowego pobytu na terenie placówki**. Warto jednak zaznaczyć, że osoba sprawująca faktyczną opiekę nad chorym może **najwcześniej po 30. dniach** wnioskować o to, aby zakończyć przymusowe leczenie psychiatryczne – **ile trwa z kolei sama obserwacja psychiatryczna pacjenta?**

Choroba psychiczna jest na tyle złożoną kwestią, że **trudno jest ustalić potrzebę leczenia na podstawie pojedynczego badania**. Dlatego też wprowadzono specjalną procedurę przymusowej obserwacji, która pozwala stwierdzić, czy aby na pewno przyjęta jednostka jest

Opracowanie – sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**
w ramach umowy UMIA/PS/B/VI/3/1/489/2024-2025

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

upośledzona umyślowo lub cierpi na inne schorzenie psychiczne. W celu rozwiania tych lub podobnych wątpliwości osoba, która jest poddana badaniu psychiatrycznemu bez swojej zgody, **może zostać przyjęta na okres nie dłuższy niż 10 dni.**

Żądanie wypisania ze szpitala psychiatrycznego

Nakazanie wypisania pacjenta możliwe jest nie tylko ze strony osoby sprawującej pieczę nad chorym, krewnych w linii prostej, rodzeństwa, ustawowego małżonka, czy przedstawiciela ustawowego. Wniosek o wypis **w dowolnej formie** może złożyć także **osoba przebywająca w szpitalu**. Żądanie wypisania chorej psychicznie jednostki należy odnotować w dokumentacji medycznej. W przypadku odmowy wypisania **można w tej sprawie wystąpić do sądu opiekuńczego**, w którego okręgu znajduje się szpital. Stosowny dokument należy złożyć **w ciągu 7 dni** od momentu powiadomienia osoby chorej o odmowie wypisania, a także terminie i trybie składania wniosku.

Wsparcie prawne

Osoba, której postępowanie dotyczy może starać się:

o uzyskanie profesjonalnej pomocy pełnomocnika ustanowionego z urzędu. Aby uzyskać wsparcie prawnika, należy złożyć odpowiedni wniosek wraz z oświadczeniem o stanie rodzinnym majątku dochodach i źródłach utrzymania.

Prawa osoby hospitalizowanej bez zgody

- Prawo do bycia poinformowanym o powodach hospitalizacji, informacji o leczeniu i stanie zdrowia.
- Prawo do kontaktu z rodziną i prawnikiem.
- Do złożenia zażalenia do sądu na przymusowe umieszczenie lub jego przedłużenie.

Co może zrobić rodzina ?Krok po kroku

KROK 1: Konsultacja z lekarzem psychiatrą

Rodzina może udać się do poradni zdrowia psychicznego i opisać zachowanie chorego. Jeśli lekarz uzna, że istnieje podstawa, może podjąć działania.

KROK 2: Wniosek do sądu opiekuńczego

Jeśli chory nie wyraża zgody, należy złożyć wniosek do sądu rejonowego – wydział rodzinny i nieletnich o przymusowe leczenie psychiatryczne. Do wniosku warto dołączyć:

- opisy niepokojących zachowań,
- zaświadczenia lekarskie (jeśli są),
- notatki z interwencji policji, pogotowia (jeśli miały miejsce).

KROK 3: Wezwanie pogotowia lub policji

W sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia – nie czekaj. Dzwoni na 112. Pogotowie lub policja mają prawo przewieźć osobę do szpitala psychiatrycznego bez jej zgody, jeśli ocenią, że istnieje realne zagrożenie.

Opracowanie – sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**
w ramach umowy UMIA/PS/B/VI/3/1/489/2024-2025

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

Wsparcie dla rodzin osób chorych psychicznie, niezdiagnozowanych, nieleczących się i nieprzyjmujących leków jest trudne, dostępne są formy pomocy takie jak:

- Centra Zdrowia Psychicznego (CZP) oraz Ośrodki Zdrowia Psychicznego (OZP)

W większości miast działają Centra Zdrowia Psychicznego, gdzie możesz;

zgłosić się jako rodzina osoby chorej,

porozmawiać z psychologiem, terapeutą rodzinnym

uzyskać wskazówki, jak reagować i jak próbować motywować chorego do leczenia.

- Ośrodki pomocy społecznej (OPS/MOPS)

Możesz zgłosić sytuację osoby chorej jako:

Zagrożenie dla jej życia lub funkcjonowania

Przesłanka do uruchomienia interwencji (np. asystent rodzinny, pracownik socjalny, kurator).

- Grupy Wsparcia i Fundacje

- telefon zaufania 116 123

- telefon ws. zapobiegania samobójstwom 800 70 2222, 24/7

- telefon zaufania TPD 800 119 119, dzieci i młodzież mogą uzyskać pomoc psychologa codziennie w godzinach 14:00- 22:00

Podsumowanie

Przymusowe leczenie psychiatryczne to procedura uruchamiana m.in. w przypadku gdy, zachowanie osoby wskazuje na to, że może ona **zagrozić bezpośrednio własnemu życiu, albo zdrowiu innych**. Także w sytuacji, gdy chory psychicznie nie jest zdolny zaspokoić podstawowych potrzeb życiowych, konieczne jest skierowanie go do szpitala psychiatrycznego. Warto zapamiętać, że wniosek o przymusowe leczenie psychiatryczne mogą składać **wyłącznie uprawnione do tego osoby**, w określonych sytuacjach.

Leczenie psychiatryczne bez zgody to trudny, ale czasem konieczny krok. Rodzina odgrywa kluczową rolę – musi reagować, dokumentować, szukać wsparcia i nie bać się sięgać po narzędzia prawne. Najważniejsze jest dobro osoby chorej i bezpieczeństwo wszystkich wokół.

Wzór nr 1

Miejscowość, data r.

Sąd Rejonowy w
Wydział Rodzinny i Nieletnich
ul.

Wnioskodawca:

Zamieszkały w

PESEL.....

Nr tel. /email

Uczestnik postępowania....

zamieszkały w

PESEL.....

Nr tel. /email.....

WNIOSEK

o skierowanie uczestnika postępowania do szpitala psychiatrycznego bez jego zgody

Na podstawie art. 29 ust. 3 ustawy z 14 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2020 r. poz. 685) w imieniu własnym, zwracam się o skierowanie uczestnika postępowania do szpitala psychiatrycznego bez jego zgody. Wniosek uzasadniam następującymi argumentami:

Uczestnik postępowania jest osobą chorą psychicznie, której dotychczasowe zachowanie wskazuje na to, że nieprzyjęcie ww. do szpitala spowoduje znaczne pogorszenie stanu jego zdrowia psychicznego. Ponadto jest osobą, która jest niezdolna do samodzielnego zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych, a uzasadnione jest przewidywanie, że leczenie w szpitalu psychiatrycznym przyniesie poprawę jego stanu zdrowia.

Uczestnik postępowania, syn, urodzony roku w, z uwagi na stan zdrowia oraz sytuację rodzinną i bytową, nie jest w stanie egzystować samodzielnie. Pozostaje pod stałą opieką lekarską w związku z: (opis stanu zdrowia) Pan cierpi na (np. schizofrenię paranoidalną), co wynika z zaświadczenia lekarza psychiatry sprawującego stałą opiekę nad uczestnikiem postępowania.

dowód:

Opracowanie – sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**
w ramach umowy UMIA/PS/B/VI/3/1/489/2024-2025

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

1) zaświadczenie lekarza psychiatry z dnia r.

Dochód uczestnika postępowania stanowi renta wypłacana przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w w kwocie złotych miesięcznie. Uczestnik postępowania jest (np. panną). Brak właściwej, specjalistycznej opieki skutkuje zagrożeniem życia uczestnika postępowania, który nie jest zdolny do zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i nie ma możliwości korzystania z opieki innych osób.

dowód:

1) kserokopia decyzji ZUS

W tym stanie rzeczy wnoszę jak w na wstępie.

.....

Podpis

Załączniki:

- 1) 2 odpisy wniosku i załączników,
- 2) zaświadczenie lekarza psychiatry z dnia
- 3) kserokopia decyzji ZUS z dnia

Uwagi:

1. Wniosek może zostać złożony przez ograniczony krąg osób do których należą: małżonek, krewni w linii prostej (np. dzieci, dziadkowie, wnuki), rodzeństwo, przedstawiciel ustawowy lub osoby sprawujące faktyczną opiekę nad chorym.
2. do wniosku należy dołączyć orzeczenie lekarza psychiatry uzasadniające konieczność leczenia w szpitalu psychiatrycznym. Orzeczenie powinno zostać wydane na żądanie wnioskodawcy i nie może być wydane wcześniej niż 14 dni przed złożeniem wniosku.
3. Jeżeli nie jest możliwe dołączenie do wniosku orzeczenia lekarza psychiatry (chory nie chce się poddać badaniu), wówczas sąd musi rozważyć czy dołączone dowody i informacje przemawiają za zarządzeniem badania osoby objętej wnioskiem badaniu psychiatrycznemu.

Źródła:

Ustawa o ochronie zdrowia psychicznego(Dz.U. z 2022 r. poz. 2123 z póź. zm.)
Światowa Organizacja Zdrowia (WHO)

Opracowanie:
Beata Kloc